

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ
UNDERSVINGS- OCH KULTURMINISTERIET

HALLITUSNEUVOTTELUT 8.5.2023

Osaava Suomi-reformipöytä

Tilannekuva

Taide, kulttuuri, kulttuuriperintö, yleinen kirjastotoimi, taiteen perusopetus, tekijänoikeus, kirkkoja ja muita uskonnollisia yhdyskuntia koskevat asiat

Riitta Kaivosoja, ylijohtaja

Yleinen tilannekuva

Taide ja kulttuuri

Keskisuuri toimiala

- **jonka suurimmat rahoittajat ovat kuluttajat, seuraavaksi kunnat ja valtio**
- joka tuottaa **suuremman osan BKT:sta kuin esim. energiateollisuus tai metsäteollisuus, mutta pienempi kuin verrokkimaissa ja työllisyys heikentynyt, ammattilaisia siirtynyt pois**
- työllistää noin 130 000 henkilöä, palkkasumma noin 5,3 mrd. euroa/v.
- yhteiskunta kerää vero- ja maksutuloja alalta lähes 3,4 mrd. euroa/v.
- kulttuurin **toimialojen osuus koko talouden arvonlisäyksestä laskenut noin 6 mrd. euroon eli 2,9 %:iin koko talouden arvonlisäyksestä.**
Merkittävin syy on yksityisen kulutuksen supistuminen (v. 2008 kulttuuri muodosti 7,1 % yksityisestä kulutuksesta, vuonna 2020 osuus oli vain 4,7 %). **Kulttuurin toimialan tuotos vuonna 2020 oli kuitenkin 12 mrd. euroa** (jossa koronan aiheuttamaa laskua edelliseen vuoteen lähes 1,4 mrd. euroa)

Alan haasteet ja mahdollisuudet

- **pienet kotimarkkinat** - julkinen tuki tärkeä sisältöjen syntyemiselle ja luovan talouden alkutuotannolle, kulttuuripalveluille, hyvinvoinnille, demokratialle, resilienssille, identiteetille, kansakunnan muistille
- **korona** kuritti alaa, poisti puskureita, osa yleisöistä ei ole palannut, ammattilaisia poistui. Esim. kulttuuritapahtumissa v. 2022 lipunmyynti 70 % pandemiaa edeltäneestä ajasta
- **kulttuurituotteiden ja palvelujen kysyntä kasvaa** Euroopassa ja maailmanlaajuisesti
- **suuri kasvupotentiaali**, mutta kehittämis-, tuki- ja rahoitusrakenteet eivät tunnista riittävästi alan luonnetta ja tarpeita – luovat alat tunnustettava paremmin osaksi kansantaloutta
- IP:n kehittäminen ja sen omistuksen säilyminen Suomessa
- **kulttuurivientiin** panostettava ja Suomen maakuvassa oleva **kulttuurivaje korjattava, myös kulttuurimatkailun kasvupotentiaali hyödynnettävä ja panostettava kulttuurisisältöihin ja yhteistyörakenteisiin**
- **digitalisaatio** mahdollistaa uudenlaiset tavat luoda, jakaa, hallita, hyödyntää ja säilyttää kulttuurisisältöjä ja –palveluja, mutta toimintaa, rakenteita ja osaamista uudistettava; tekoäly synnyttää mm. uutta liiketoimintaa
- **työttömyysturvan ja muun sosiaaliturvan aukot ja epäkohdat** – mm. eri tulomuotojen yhteensovittaminen, pää ja sivutoimisuuden arviointi, yhdistelmävakuutus, ohjeistusten selkiyttäminen yms. SOTU-uudistus tärkeä!
- **hyvinvoinnin lisäämiseen kulttuurista ja taiteesta lisää tekemistä ja yhteistyötä.** Rakenteita parannettava hyvinvointialueiden, kuntien ja alan toimijoiden kesken. Taiteen ja kulttuurin tarjontaa ja erityisesti **kysyntää** lisättävä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa
 - o **Kansallinen toimintakyky** -ohjelma, jossa painopisteenä kulttuurin ja liikunnan ennaltaehkäisevä toiminta
- kulttuuripoliittiset toimet edistämään maahanmuuttajien kotoutumista ja aktiivista kansalaisuutta
- tilasto- ja tietoperustan vahvistaminen, vaikuttavuutta koskeva tutkimus
- **yhteisrahoitus säätiöiden kanssa** tuottanut hyviä tuloksia
- **1 % valtion talousarvion menoista kulttuurille, kulttuuripoliittinen selonteko, kannustinjärjestelmät**

Lastenkulttuuri ja taiteen perusopetus

- **lastenkulttuuripalvelut** eivät ulotu kaikille eivätkä kaikkiin kuntiin, osa rahoitettu määräaikaishankerahoituksella
- tarve lapsille ja nuorille tarkoitetuille kulttuuritapahtumille, erityisesti 12-17 vuotiaille
- harrastamisen Suomen mallin toteutuksessa kulttuuritoiminta tärkeä osa
- **taiteen perusopetuksen** toimintaympäristö muutoksessa, taiteen perusopetuksesta annetun **lain uusimistarve**, mm. tasavertaiset mahdollisuudet, tehtävän kuvaus, kohderyhmän määrittely, kelpoisuusehdot, kunnan rooli ja vastuut

Museot ja kulttuuriperintö

- **digitaaliset** museopalvelut ja digitaalinen kulttuuriperintö edistävät vuorovaikutusta, osallisuutta mutta vain, jos panostetaan infrastruktuuriin, osaamiseen ja toimintamalleihin
- kävijät palanneet, osaaminen hyvää museoammattillisesti, uudenlaista osaamista tarvitaan
- Tuotanto- ja kulutustapojen muutokset voivat vahvistaa kulttuuriperinnön merkitystä **kestävän kasvun tuottajana** sekä (kuntien ja alueiden) vetovoiman ja erottautumisen mahdollistajana.
- HE arkeologisesta kulttuuriperinnöstä valmisteilla ja korvaisi 60 vuotta vanhan muinaismuistolain

Yleiset kirjastot ja kuntien kulttuuripalvelut

- digitaaliset **kirjastopalvelut** kehittyvät edelleen, yhteinen e-kirjasto kunnille
- kuntien erilaistuminen, kirjastoautojen tarve - harvaan asutut seudut, uudet asuinalueet
- lukemisen edistäminen ja mediakasvatus toimintamuotoina
- alue-erot **kuntien kulttuuripalveluiden** saatavuudessa EU-maiden suurimpia, esim. museoissa käyminen, yhteenlasketut yleisen kulttuuritoiminnan, museo-, teatteri-, tanssi- ja sirkus- sekä musiikkitoiminnan asukaskohtaiset nettokustannusten vaihteluväli 0-180 euroa/asukas, kohdennetun tuen tarve
- kuntien tehtävä- ja rahoitusmuutosten vaikutukset kirjasto- ja kulttuuripalveluihin

Tekijänoikeuspolitiikka

- Tekijänoikeuslain muuttamisen ns. toisessa HE-paketissa tulevat tarkasteltaviksi:
 - muut kuin DSM-direktiivin edellyttämät opetustoimintaa koskevat säännökset
 - säännökset koskien tieteellisten artikkeleiden rinnakkaistallentamista
 - säännökset koskien nk. SVT Play –ratkaisua
 - mahdolliset muut kysymykset
- e-lainauskorvauksen sisällyttäminen tekijänoikeuslakiin

Kirkot ja muut uskonnolliset yhdyskunnat

- uudistettu kirkkolaki voimaan 7/2023 - kirkkolain erityinen säätämisyjärjestys ja kirkon yksinomainen aloiteoikeus
- yhdenvertaisuus, esim. hautaustoimi
- rekisteröityjen uskonnollisten yhdyskuntien määrä kasvaa, nyt noin 170
- hengellisyyden lisäksi henkisyys, uskonnottomuus, kuuluvatko OKM:n toimivaltaan?

Henkinen kriisinkestävyys

- taiteen, kulttuurin, kulttuuriperinnön ja hengellisten ja henkisten yhteisöjen merkitystä henkiselle kriisinkestävyydelle ei huomioitu riittävästi, vaikka henkinen kriisinkestävyys perustuu pitkälti yhteisille arvoille, kulttuuri-identiteeteille ja kulttuuriperinnön arvostukselle
- taiteella keinoja käsitellä vaikeita tilanteita ja tunteita ja vahvistaa tulevaisuususkoa, luottamusta viranomaisiin, poliittisiin päättäjiin ja kansalaisten luottamusta toisiinsa – **demokratian ja resilienssin vahvistaminen**
 - o hallinnonalojen yhteisen henkisen kriisinkestävyyden toimintaohjelman tarve

Eri taiteenaloja koskevista tilannekuvista

Kirjallisuus, lukutaidon edistäminen, medialukutaito

- **kirjallisuus**, lukevan ja oppivan yhteiskuntamme ja kielemme perusta murroksessa (kirja-alan digitaalinen murros, kirjailijoiden tulonmuodostus heikentynyt, e-lainauskorvaus, lainauskorvauksen tason nosto, vienti).
 - o **Kirjallisuuspoliittinen ohjelma**
- **lukutaito ja lukemiskulttuuri**, polarisaatio lisääntynyt; aikuisten lukutaidon yhteys työllisyyteen
- **medialukutaito ja –kasvatus** - kaiken ikäisille, kv. kiinnostus suurta; mediakasvatuslinjaukset, polarisaation uhka, aktiivinen kansalaisuus ja demokratia

Visuaaliset taiteet

- alan ammattilaisten tulotaso matala – korkeasti koulutettuja
- vaikka yksittäiset taiteilijat keskiössä, tarve laajemmille toimintarakenteille mm. vaikuttavuuden ja työllisyysmahdollisuuksien lisäämiseksi ja maantieteellisten erojen vähentämiseksi.
 - o **Visuaalisten taiteiden ohjelma**
- näyttelypalkkiojärjestelmän laajuus, prosenttiperiaate

Esittävät taiteet

- yleisö palannut, mutta vain osittain, ryhmämyynti hidasta
- taloudelliset puskurit kulutettu (esim. teattereissa peruttiin v. 2022 yli 2500 näytöstä), kustannukset nousseet ja lippujen myöhäinen ostohetki - **taloudelliset haasteet**
- valtionosuusjärjestelmä uudistettu, sivistysvaliokunnalle selvitys toimeenpanosta syksyllä 2023
- freelancereiden asema vaativa

Muotoilu

- TKI-investoinnit, **aineettoman arvon hyödyntäminen** kansallisessa innovaatiopolitiikassa
- alan edistäminen kulttuuri-, työ- ja elinkeino, alue- sekä sosiaali- ja terveystieteiden keinoin

Arkkitehtuuri

- pulaa osaajista
- hyvän suunnittelun merkitys, arkkitehtuurivienti
- rakennetun ympäristön paneeli, Suomen arkkitehtuuripoliittista ohjelmaa 2022 – 2035 toimeenpannaan laaja-alaisesti
- Arkkitehtuuri- ja designmuseo valmisteilla

Elokuva

- katsojamäärät lähellä pandemiaa edeltävää aikaa, aiempi taso saavutettaneen v. 2024
- kansainvälinen menestys aiempaa laajemmalla pohjalla, lisää vientituloja
- pulaa osaajista
- **valtiolta tuleva euro tuloutuu veroina takaisin valtiolle 1-2 kertaisesti**
- elokuvateattereiden laitteistot uudistustarpeessa (pienet ja keskisuuret)
- suomalaisten tuotantojen tuotantobudjetit pieniä - laatu kärsii
- **AVMS-direktiivi** mahdollistaa tilausohjelmalveluille asetettavan investointivelvoitteen

Peliteollisuus

- **pulaa osaajista**, alueelliset klusterit ja tukitoiminnot

Kiitos